

INHOUDSTAFEL

VOORWOORD	V
INLEIDING	1
KADER	7
HOOFDSTUK 1	
Historisch overzicht	9
A. Inleiding	9
B. Onduidelijkheid over de cassatiebevoegdheid van de Raad van State tot 1999	9
C. De oprichting van de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen en de invoering van een afzonderlijke cassatieprocedure zetten het cassatiecontentieux definitief op de kaart	14
D. De oprichting van andere nieuwe administratieve rechtscolleges doet het relatief belang van de cassatierechtspraak verder toenemen	17
E. Conclusie	18
HOOFDSTUK 2	
De plaats en de taken van de Raad van State als cassatierechter in het systeem van rechtsbescherming	20
A. Inleiding	21
B. Plaats van de Raad van State als cassatierechter in de jurisdictionele rechtsbescherming	21
B.1. (Grond)wettelijke situering van de administratieve rechtscolleges	21
1. Algemeen	21
2. Raad voor Vreemdelingenbetwistingen	23
3. Raad voor betwistingen inzake studievoortgangsbepalingen	24
4. Raad voor Vergunningsbetwistingen en het Milieuhandhavingscollege, onder de koepel van de DBRC	26
(A) <i>Ratio legis</i> van de DBRC	26
(B) Raad voor Vergunningsbetwistingen	27
(C) Milieuhandhavingscollege	29
B.2. Wettelijke situering van de Raad van State als cassatierechter	31
C. Taken van de Raad van State als cassatierechter in de jurisdictionele rechtsbescherming	32
C.1. Traditionele taken van een cassatierechter	32
C.2. Rechttvormende taak van de Raad van State als cassatierechter	34
C.3. Corrigerende taak van de Raad van State als cassatierechter	35
C.4. Een mogelijk alternatief? Hoger beroep tegen arresten van administratieve rechtscolleges	39
D. Conclusie	42

HOOFDSTUK 3

Het toepassingsgebied van artikel 6, § 1 EVRM 43

A. Inleiding 43

B. Geschil omtrent burgerlijke rechten en verplichtingen 46

    B.1. Definitie van “geschil” 46

    B.2. Definitie van “rechten en verplichtingen” 50

    B.3. Definitie van “burgerlijk” 53

        1. Autonome betekenis 53

        2. Kort overzicht van “burgerlijke” rechten en verplichtingen 54

        3. Politieke rechten en verplichtingen 57

        4. Rechtspraak van het EHRM met betrekking tot het vreemdelingencontentieux 58

            (A) Het arrest Maaouia: geschillen omtrent politieke rechten en verplichtingen 58

            (B) Kritische bedenkingen bij het arrest Maaouia 61

                (B.1) De invloed van artikel 1 Zevende Protocol 61

                (B.2) De invloed van rechten beschermd door het EVRM 63

C. Vaststelling van de gegrondheid van een strafvordering 65

    C.1. Definitie van “straf” 65

        1. Drie criteria ter bepaling van het begrip “straf” 65

        2. Toepassing van deze criteria op bestuurlijke geldboetes in het DABM 68

    C.2. Definitie van “vaststelling van de gegrondheid” van een “(straf)vervolg-ing” 71

D. Conclusie 72

HOOFDSTUK 4

Het recht op toegang tot de (cassatie)rechter volgens artikel 6, § 1 EVRM 77

A. Inleiding 77

B. Het recht op toegang tot de (cassatie)rechter vloeit voort uit artikel 6, § 1 EVRM 78

C. Uitwerking van het recht op toegang tot de rechter door de verdragspartijen 81

    C.1. Positieve verplichting van de verdragspartijen 81

    C.2. Geen juridische of feitelijke belemmeringen 84

D. Beperkingen op het recht op toegang tot de rechter 87

    D.1. Keuzevrijheid van de verdragspartijen en controle door het EHRM 87

    D.2. Bijzondere benadering in cassatieprocedures 93

E. Conclusie 95

DE TOEGANG TOT DE RAAD VAN STATE ALS CASSATIE-RECHTER 97

HOOFDSTUK 5

De toelaatbaarheidsprocedure 99

A. Inleiding 99

B. Raad van State 102

B.1. Het verloop van de toelaatbaarheidsprocedure	102
1. Behandeling van de zaak	102
2. Beschikking van (niet-)toelaatbaarheid	105
(A) Motivering	105
(A.1) Beschikking van niet-toelaatbaarheid	105
(A.2) Beschikking van toelaatbaarheid	108
(B) Termijn	109
(C) Kennisgeving	109
3. Rechtsmiddelen tegen een beschikking van (niet-)toelaatbaarheid	111
B.2. De inhoud van de toelaatbaarheidscriteria	112
1. Eerste fase: niet-toelaatbare cassatieberoepen	112
2. Tweede fase: toelaatbare cassatieberoepen	115
(A) <i>Ratio legis</i> van de tweede fase	115
(B) Middel dat een schending van de wet of een substantieel of op straffe van nietigheid voorgeschreven vormvereiste aanvoert	116
(C) Middel dat niet kennelijk onontvankelijk is	117
(D) Middel dat niet kennelijk ongegrond is	120
(E) Middel dat een schending aanvoert die daadwerkelijk van aard is dat ze tot cassatie van de bestreden beslissing kan leiden	121
(F) Middel dat een schending aanvoert die daadwerkelijk van aard is om de strekking van de beslissing te kunnen beïnvloeden	123
3. Derde fase: “clause de repêchage”	124
(A) <i>Ratio legis</i> van de derde fase	124
(B) Eenheid van “rechtspraak”	125
(B.1) Cassatierechtspraak binnen de Raad van State	125
(B.2) Rechtspraak binnen het administratief rechtscollege dat de bestreden beslissing heeft gewezen	126
(B.3) Quid: eenheid van rechtspraak tussen de verschillende lagere administratieve rechtscolleges	127
(C) Gevolg in de eigenlijke cassatieprocedure	128
(D) Toepassing in de praktijk	129
B.3. Tussentijdse conclusie	129
C. Conseil d’Etat	133
C.1. Voorafgaand: situering van de cassatiebevoegdheid van de Conseil d’Etat in het dualistisch rechtssysteem	133
1. De Conseil d’Etat in het dualistisch rechtssysteem	133
2. Cassatiebevoegdheid van de Conseil d’Etat	134
(A) T.a.v. beslissingen van administratieve rechtbanken	134
(B) T.a.v. beslissingen van administratieve hoven van beroep	135
(C) T.a.v. beslissingen van administratieve rechtscolleges	136
C.2. Het verloop van de toelaatbaarheidsprocedure	136
1. Behandeling van de zaak	136
2. Beslissingen van (niet-)toelaatbaarheid	139
3. Rechtsmiddelen tegen een beslissing van (niet-)toelaatbaarheid	141
C.3. De inhoud van de toelaatbaarheidscriteria	142
1. Onontvankelijk beroep	142
2. Geen enkel ernstig middel	142
C.4. Tussentijdse conclusie	143
D. EHRM	144

D.1. Een toelaatbaarheidsprocedure is in principe in overeenstemming met artikel 6, § 1 EVRM	144
D.2. Een summiere motivering inzake toelaatbaarheid is in principe in overeenstemming met artikel 6, § 1 EVRM	145
D.3. Tegenspraak in de toelaatbaarheidsprocedure	146
D.4. Tussentijdse conclusie	148
E. Eindconclusie	149
HOOFDSTUK 6	
Het belang bij het cassatieberoep	151
A. Inleiding	151
B. Raad van State	153
B.1. De wettelijke basis van het belang bij het cassatieberoep en de invulling ervan door de Raad van State	153
B.2. De bestreden jurisdictionele beslissing berokkent de verzoekende partij geen nadeel	156
B.3. De vernietiging van de bestreden jurisdictionele beslissing kan geen voordeel opleveren voor de verzoekende partij	157
B.4. Omstandigheden die de verzoekende partij haar actueel belang ontnemen	160
1. Een intrekking van de oorspronkelijke bestuurshandeling	160
2. Een nieuwe bestuurshandeling	161
(A) De verzoekende partij is de bestuurde	161
(B) De verzoekende partij is het bestuur	163
3. Een bevestiging van het bestreden schorsingsarrest door een annulatie-arrest	168
4. Een uitvoering van de oorspronkelijke bestuurshandeling die de bodemrechter weigerde te schorsen	169
B.5. Het wettelijk vereiste van een “procedureel belang”	170
1. Het tijdig neerleggen van een memorie van wederantwoord of een toelichtende memorie	170
2. Gelijkaardige rechtspraak met betrekking tot de samenvattende memorie	174
B.6. Tussentijdse conclusie	179
C. Hof van Cassatie	181
C.1. De wettelijke basis van het belang bij het cassatieberoep en de invulling ervan door het Hof van Cassatie	181
C.2. De bestreden jurisdictionele beslissing berokkent de verzoekende partij geen nadeel	182
C.3. Omstandigheden die de verzoekende partij haar actueel belang ontnemen	184
C.4. Tussentijdse conclusie	185
D. Conseil d’Etat	186
D.1. De wettelijke basis van het belang bij het cassatieberoep en de invulling ervan door de Conseil d’Etat	186
D.2. De bestreden jurisdictionele beslissing berokkent de verzoekende partij geen nadeel	188
D.3. Omstandigheden die de verzoekende partij haar actueel belang ontnemen	192
1. Een intrekking van de oorspronkelijke bestuurshandeling	192
2. Een nieuwe bestuurshandeling	192

(A) De verzoekende partij is de bestuurde	192
(B) De verzoekende partij is het bestuur	194
3. Een bevestiging van het bestreden schorsingsarrest door een annulatie-arrest	196
4. Een uitvoering van de oorspronkelijke bestuurshandeling die de bodemrechter weigerde te schorsen	196
5. Een bijzondere hypothese: de tussenkomst van een amnestiewet in de cassatieprocedure	197
D.4. Tussentijdse conclusie	197
E. EHRM	199
E.1. Belang bij het cassatieberoep	199
E.2. Samenvattende memorie in de cassatieprocedure bij de Raad van State	201
E.3. Tussentijdse conclusie	202
1. Zaak <i>Venema</i>	202
2. Zaak <i>Miessen</i>	203
(A) De memorie van wederantwoord die geen repliek op de argumenten van de verwerende partij bevat	204
(B) De memorie van wederantwoord die de middelen uit het verzoekschrift tot cassatie herneemt	204
(C) De memorie van wederantwoord die louter verwijst naar de middelen uit het verzoekschrift tot cassatie	205
F. Eindconclusie	206
HOOFDSTUK 7	
Het belang bij het cassatiemiddel	209
A. Inleiding	209
B. Raad van State	214
B.1. Het cassatiemiddel voert een schending aan die de verzoekende partij geen nadeel heeft kunnen berokkenen	214
1. Een beknopt overzicht van rechtspraak	214
2. Een bijzondere hypothese: het “afvallig” cassatiemiddel	221
B.2. De vernietiging op basis van het cassatiemiddel kan de verzoekende partij geen voordeel opleveren	224
1. Een beknopt overzicht van rechtspraak	224
2. Een bijzondere hypothese: het “ondoeltreffend” cassatiemiddel	226
(A) Definitie van “ondoeltreffend” cassatiemiddel	226
(B) Een cassatiemiddel gericht tegen een overtollig motief	228
(B.1) Definitie van “overtollig” motief	228
(B.2) De verzoekende partij vecht de determinerende motieven niet (succesvol) aan	231
(C) Substitutie van motieven	232
(C.1) Definitie van “substitutie van motieven”	232
(C.2) Een regelmatig zuiver juridisch motief vervangt een onregelmatig determinerend motief	233
B.3. Tussentijdse conclusie	238
C. Hof van Cassatie	241
C.1. Het cassatiemiddel voert een schending aan die de eisende partij geen nadeel heeft kunnen berokkenen	241

1. Een beknopt overzicht van rechtspraak	241
2. Een bijzondere hypothese: het “afvallig” cassatiemiddel	243
C.2. Het doel van het cassatiemiddel kan ook worden bereikt zonder een vernietiging	247
C.3. De vernietiging op basis van het cassatiemiddel kan de eisende partij geen voordeel opleveren	248
1. Een beknopt overzicht van rechtspraak	248
2. Een bijzondere hypothese: het “ondoeltreffend” cassatiemiddel	249
(A) Een cassatiemiddel gericht tegen een overtollig motief	249
(B) Substitutie van motieven	252
(B.1) Kritiek in de rechtsleer met betrekking tot het ambtshalve optreden van het Hof	252
(B.2) Niet van toepassing op motiveringsgebreken	253
C.4. Geen actueel belang	256
1. Omstandigheden die zich voordoen na de bestreden beslissing	256
2. Een beslissing van het Hof over een ander middel of over de voorziening van een andere partij	257
C.5. Tussentijdse conclusie	257
D. Conseil d’Etat	261
D.1. Een cassatiemiddel gericht tegen een overtollig motief	261
1. Een beknopt overzicht van rechtspraak	261
2. Censuur van het onwettig overtollig motief	263
D.2. Substitutie van motieven	267
D.3. Tussentijdse conclusie	269
E. EHRM	270
E.1. Recht op tegenspraak bij substitutie van motieven	270
E.2. Toepassing op de cassatieprocedure bij de Raad van State	272
1. Toelaatbaarheidsprocedure	272
2. Eigenlijke cassatieprocedure	273
E.3. Tussentijdse conclusie	277
F. Eindconclusie	278
HOOFDSTUK 8	
Aanvoeren van een duidelijk cassatiemiddel	283
A. Inleiding	283
B. Raad van State	285
B.1. Stelplicht	285
1. Basis in de regelgeving	285
2. Verband met het ambtshalve optreden van de Raad van State	286
3. <i>Ratio legis</i>	289
B.2. Ambtshalve aanvullen en corrigeren van een duidelijk cassatiemiddel	291
B.3. Ambtshalve aanvoeren van een cassatiemiddel	296
1. Enkel een middel van openbare orde	296
2. Het middel van openbare orde is gebaseerd op feitelijke elementen die blijken uit het bestreden arrest of die voor de bodemrechter zijn aangevoerd	298
(A) Principe	298
(B) <i>Ratio legis</i>	299
B.4. Tussentijdse conclusie	302

C. Hof van Cassatie	305
C.1. Stelplicht	305
1. Wettelijke basis	305
2. <i>Ratio legis</i>	309
C.2. Ambtshalve aanvullen of corrigeren van een duidelijk cassatiemiddel	310
C.3. Ambtshalve aanvoeren van een cassatiemiddel	316
C.4. Nieuw cassatiemiddel en feitelijke benadering van de oorzaak van de vor- dering	317
1. Relevante rechtspraak	317
2. De Raad van State past de theorie van het Hof van Cassatie niet toe in het objectieve contentieux	320
3. Uitbreiding van de categorieën van cassatiemiddelen die de Raad van State ambtshalve voor het eerst in graad van cassatie kan aanvoeren	325
C.5. Tussentijdse conclusie	326
D. Conseil d'Etat	327
D.1. Stelplicht	327
1. Wettelijke basis	327
2. <i>Ratio legis</i>	330
D.2. Ambtshalve aanvullen of corrigeren van een duidelijk cassatiemiddel	331
D.3. Ambtshalve aanvoeren van een cassatiemiddel	331
1. Enkel een middel van openbare orde	331
2. Het middel van openbare orde is gebaseerd op de stukken van het dos- sier voor de bodemrechter	334
D.4. Tussentijdse conclusie	335
E. EHRM	336
E.1. De cassatierechter moet een duidelijk cassatiemiddel ambtshalve aanvullen	336
E.2. Recht op tegenspraak bij het ambtshalve optreden van de rechter	340
E.3. Tussentijdse conclusie	341
F. Eindconclusie	344
HOOFDSTUK 9	
Termijn	350
A. Inleiding	350
B. Raad van State	352
B.1. Termijn voor het indienen van het cassatieberoep	352
1. Wettelijk kader	352
2. Aanvang van de termijn	356
(A) Wijze van kennisgeving	356
(B) Voltooiing van de kennisgeving	358
3. Verlenging van de termijn	361
4. Een bijzonderheid: stuiting van de termijn	361
B.2. Termijn voor het neerleggen van de overige procedurestukken	363
1. Memorie van antwoord	363
2. Memorie van wederantwoord	364
3. Geen laatste memorie na het auditoraatsverslag	366
B.3. Termijn voor de zitting	366
B.4. Tussentijdse conclusie	368
C. Hof van Cassatie	371

C.1. Termijn voor het indienen van de cassatievoorziening	371
1. Wettelijk kader	371
2. Aanvang van de termijn	374
3. Verlenging van de termijn	376
4. Een bijzonderheid: voorafgaande betekening van het verzoekschrift aan de verwerende partij	377
C.2. Termijn voor het neerleggen van de overige procedurestukken	378
1. Memorie van toelichting	378
2. Memorie van antwoord	379
3. Memorie van wederantwoord	381
4. Versnelde procedure	382
C.3. Termijn voor het ambtshalve optreden	385
1. Ambtshalve middel van niet-ontvankelijkheid van de voorziening	385
2. Substitutie van motieven en ambtshalve middel van niet-ontvankelijkheid van het cassatiemiddel op grond van een element dat de eiser niet kon voorzien	386
C.4. Termijn voor de zitting	388
C.5. Tussentijdse conclusie	389
D. Conseil d’Etat	391
D.1. Termijn voor het indienen van het cassatieberoep	391
1. Wettelijk kader	391
2. Aanvang van de termijn	394
3. Verlenging van de termijn	396
4. Een bijzonderheid: vordering tot schorsing van de bestreden beslissing	396
D.2. Termijn voor het neerleggen van overige procedurestukken	397
1. Aanvullende memorie	397
2. Memorie van antwoord	398
3. Andere memories	400
4. Incidenteel cassatieberoep	400
D.3. Termijn voor het ambtshalve optreden	401
D.4. Termijn voor de zitting	401
D.5. Tussentijdse conclusie	405
E. EHRM	407
E.1. Kennisgeving van beroepsmogelijkheden en -termijnen samen met de jurisdictionele beslissing	407
1. Kennisgeving samen met het verstekvonnis, gewezen in bepaalde omstandigheden	407
2. Toepassing van de rechtspraak van het EHRM op de cassatieprocedure bij de Raad van State	409
(A) Beslissingen op tegenspraak	409
(B) Materie waarin uitspraak wordt gedaan	413
(C) Bijstand van een advocaat	414
(D) Deze rechtspraak van het EHRM is slechts in uitzonderlijke gevallen van toepassing	415
E.2. Beroepstermijn neemt een aanvang vanaf de kennisname van de jurisdictionele beslissing	417
E.3. Tussentijdse conclusie	418
F. Eindconclusie	420

HOOFDSTUK 10	
Financiële drempels	423
A. Inleiding	423
B. Raad van State	426
B.1. Rolrechten	426
1. Wettelijk kader	426
2. Termijn	429
3. Sanctie	431
B.2. Rechtsplegingsvergoeding	433
1. Wettelijk kader	433
(A) Eerdere regeling	433
(B) Invoering van de regeling omtrent de rechtsplegingsvergoeding	434
(C) Verhouding tussen deze regeling en de verhaalbaarheid van advocatenkosten in bestuursgeschillen voor de burgerlijke rechtbanken en hoven	436
2. In het gelijk gestelde partij	439
3. Tarieven	440
B.3. Tussentijdse conclusie	442
C. Hof van Cassatie	447
C.1. Rolrechten	447
C.2. Rechtsplegingsvergoeding	450
1. Wettelijk kader	450
2. De uitspraak van het Hof van Cassatie is onderhevig aan kritiek in de rechtsleer	451
C.3. Tussentijdse conclusie	456
D. Conseil d'Etat	456
D.1. Rolrechten	456
1. Wettelijk kader	456
2. Termijn en sanctie	459
D.2. Rechtsplegingsvergoeding	460
1. Wettelijk kader	460
2. Partij die de rechtsplegingsvergoeding draagt	461
3. Tarieven	463
D.3. Tussentijdse conclusie	464
E. EHRM	466
E.1. <i>Ashingdane</i> -criteria	466
E.2. Toepassing op de financiële drempels voor de Raad van State	469
1. Rolrechten	469
2. Rechtsplegingsvergoeding	471
E.3. Tussentijdse conclusie	473
F. Eindconclusie	474
CONCLUSIES EN BELEIDSAANBEVELINGEN	478
BIBLIOGRAFIE	486
1. Boeken	486
2. Bijdragen in boeken	490
3. Bijdragen in tijdschriften	497
4. Elektronische bronnen	503